

علیاً تنبی

براساس نسخه قوئیه
به کوشش و دیرایش: کاظم عابدینی

گرمه رشته تبری

پیراسا سخه قونیه
ویرایش: کاظم عابدینی

فروغ، تهران

مصطفی بکاء: مدیر تولید
محمد آرزندي: طرح جلد
سعیدی: لیتوگرافی
پرستش: چاپ
شماره‌گان: ۵۰۰ نسخه
نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۶
صفحه و قطع: ۲۵۶، وزیری
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۳۶۷-۰۹-۳

مکری: قم، خیابان سهروردی، مجتمع اسلام، آئینه است کاران
تلفن: ۰۳۵۷۷۴۱۴۸۰ - ۰۳۵۷۷۴۱۶۲ - ۰۳۵۷۷۴۱۵۳ - ۰۳۵۷۷۴۱۵۴ - ۰۳۵۷۷۴۱۵۲ - ۰۳۵۷۷۴۱۵۱

سرشناسه: مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۷۲-۱۳۴۰

عنوان قراردادی: دیوان شمس تبریزی، برگزیده

عنوان: غزلیات شمس تبریزی

تکرار نام پدیدآور: مولانا جلال الدین بلخی، ویرایش کاظم عالم مطلق

مشخصات نشر: قم: نگاران قلم، ۱۳۹۶

مشخصات ظاهری: ۲۵۶ ص.

شاید: ۹۷۸-۰-۹۰۸۲۶۷-۰-۰

وضعیت فهرست نویسی: قبیلا

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۷ ق.

شناسه افزوده: عابدینی مطلق، کاظم، ۱۳۴۵ - ویراستار

رده بندی کنکره: ۱۱/۵۲۹۵

رده بندی دیویس: ۳۱/۱ قا

شماره کتابشناسی ملی: ۴۸۱۵۶۵۶

مقدمه‌ی ویراستار

دیوان افسوس تریزی دریای مواجهی از احساس و شور عاشقانه است که از ذهنی بزرگ دروحی شیدا تراوش کرده است. مولانا در این دیوان که به دیوان کبیر معروف است، اوج شن‌های عاشقانه‌ی قلبش را به نمایش گذاشته و به غزل معنایی واقعی خشنده گزینش غزل‌ها به راستی کار دشواری است، زیرا هر کدام از آنها یا یکی ییکران از عشق و شیفتگی را به ما هدیه می‌کنند. سرانجام بر اساس این بیان مولانا که می‌فرمایند:

آب دریا را اگر نتوان کشید پس از این بدر آشنگی باید چشید

ما به قدر آشنگی و ذوق خود تعدادی از غزل‌ها برای مخاطبین شیفته‌ی غزل‌های حضرت مولانا گزینش کرده‌ایم رامی‌وار، با طبع خوانندگان مشکل‌پسند موافق آید. لازم به ذکر است مبنای نسخه‌ی ما نسخه‌ی قونیه بوده است، ولی در عین حال زیر هر شماره‌ی غزلی، عملاً بر شماره غزل مربوط به نسخه‌ی قونیه، شماره غزل نسخه‌ی مرحوم فروزانفر را هم درج نموده‌ایم، تا اگر عزیزان قصد مقابله با نسخه‌ی مذکور را هم داشتند، امکان سریع دسترسی فراهم آید.

فهرست غزل‌ها

۵	ای آتشی افروخته، در بیسته‌ی اندیشه‌ها
۶	در حلقه‌ی سودای تو، روحانیان را حال
۷	زان سوی او چندان وفا، زاین سوی چندین جفا
۹	آن رنگ بین، وآن هنگ بین، وآن ماه بدر اندر قبا
۱۰	باشد که بگشایی دری، گویی که برخیز اندرآ!
۱۲	آن جام جان افزای را، بر ریز بر جان، ساقیا!
۱۳	هین زهره را کالیوه کن، زان نغمه‌های جانفرزا!
۱۴	با خویش کن بی خویش را! چیزی بده درویش را!
۱۵	ای عیسی پنهان شدها بر طازم مینا بیا!
۱۶	جان گفت: ای نادی خوش! آهلاً و سهلاً، مزحبا!
۱۷	انا فتحنا الصلا، بازار بام، از در درا!
۱۸	می دان که دود گولخن، هرگز نیاید بر سما
۱۹	تا برکتمن از آینه، هر منکری من زنگ‌ها

- که‌ز چشم من دریای خون، جوشان شد از جور و جفا
۲۰ ای قد مه از رشک تو، چون آسمان گشته دوتا
۲۲ با تو بگویم حال او، بر خوان: إذا جاء القضا
۲۳ ما را چو تابستان ببر، دل گرم تا بستان ما
۲۷ سور و عروسی را خدا پنرید بر بالای ما
۲۸ گدن بزن اندیشه را، ما از کجا؟ او از کجا؟
۲۹ از آسمان آمد نداء کهای ماهرویان! الصلا
۳۱ (خ) مده س ده! مه عیار بیا!
۳۲ زنده و مرده و هم، نیست بجز فضل خدا
۳۳ یار تویی، عار تویی، خواه نگهدار مرا
۳۴ می نکند محروم جا، محروم این را مرا
۳۵ طوطی اندیشه‌ی او، مه بو شکر حور: مرا
۳۵ لابه‌گری می‌کنم، راه تو زر قافله را
۳۶ بر من خسته کرد های، روی گران، حداده
۳۶ تا که بهار جان‌ها، تازه کند دل تو را
۳۷ که صد فردوس می‌سازد، جمالش نیم خاری را
۳۸ بگذشت شب هجران، معشوق بدید آمد
۳۸ فرو بُرید سادعها، برای خوبِ کعنان را
۳۹ از آن پیغمبر خوبان، پیام آورد مستان را
۴۰ چنین چست و چنین رَعنا چرا بی؟
۴۰ فراغت‌ها کجا بودی ز دام و از سبب ما را
۴۱ بنمود بهار نو، تا تازه کند ما را
۴۱ این یوسف خوبی را؟ این خوش قدو قامت را؟
۴۲ وز زانکه نهای مطریب، گوینده شوی با ما
۴۳ آن راهزن دل را، آن راهبر دین را

- ۴۳ کفرش همه ایمان شد، تا باد چنین بادا!!
- ۴۴ زیرا که منم بی‌من، با شاه جهان تنها
- ۴۵ بستاب و شتاب اولی، مستان شتابی را
- ۴۶ چه نفر است و چه خوب است، چه زیباست خدایا!!
- ۴۷ بی‌ای عید و عیدی آر ما را!!
- ۴۸ فخر تبریز و رشک چین را
- ۴۹ که‌ز نه زند، نه از تقاضا
- ۵۰ د صبحو آر شبک، مستان خواب‌آلود را!!
- ۵۱ بی‌سر سامانی عشتاش بُود سامان ما
- ۵۲ او مسیح رواگار درد چشم بی‌دوا
- ۵۳ ای مراد و حاصلما، بیا! بیا!!
- ۵۴ تو مرا گنج روانی، چه کنم سود، ریان را؟
- ۵۵ به من اورید آخر، صنم گریزبا را!!
- ۵۶ در دگر آتش بگستردم تو را
- ۵۷ کور شو تا نخوری از کف هر کور عصا!
- ۵۸ چون یوسف اندر آمد، مصر و شکر به رقص!
- ۵۹ در دیده جای کردم، آشکال یوسفی را
- ۶۰ چون با زنی برانی، سستی دهد میان را
- ۶۱ شاد آمدید از سفر خانه‌ی خدا
- ۶۲ نام بچه‌اش چه باشد؟ او خود بی‌اش دُوا
- ۶۳ آن جا که شَه نشیند و آن وقت مرتضا
- ۶۴ ناچار گفتی سست تمامی ماجرا
- ۶۵ خواجه چرا می‌دَوَد، تشنه در این کوی‌ها؟
- ۶۶ وَزْ آسمان سپیده و کافور بردمید
- ۶۷ نه رنج ازه کشیدی نه زخم‌های جفا

- ۶۴ بپرس از ریخ زرد و ز خشکی لبها!
تُرُش تُرُش بگذشت از دریچه یار چرا؟
در این عروسی ما بادای خدا تنها!
بهارا! بازگرد و وارسان آب!
زنهار مخور با ما! زنهار مخسب امشب!
بندهن میان مستان! اینک هه و کواكب
سر ز پایت برندارم روز و شب
هر که حسی و غمی ای صیب ماست، پُحسب!
چشم گشنا و جمع را دریاب!
مُرد برآریم زد ن شد
بی دل و بی خود نمی‌دم، در دل و جان نشانمت
در رقص اندر آور، جان‌ی صویان !!
که آن جا کم رسد عاشق و مُشتم روان است
بیایید! بیایید! که دلدار رسیده است
از خواجه بپرسید که این خانه چه خانه است?
ولیکن هوشی او دائم برون است
که جانم بی تو در بنده عظیم است
بستان جان و درآشام که آن شربت توست
کهزاو بر من روان باران تیر است
چه شدی چون که یکی داد، بدادی شش و هفت؟
من نشستم که همین جا خوشک است!
جُزم تو را و خود را، بر خود نهَم تمام است
گفتا: چه کار داری؟ گفتم: مهَا! سلامت!
گویی سلام و کاغذ در شهر ماگران است
زیرا که شاه خوبان، امروز در میان است

- ۸۲ بگشای لب که قند فراوانم آرزوست!
- ۸۳ روزن مگیر، گیر که سوراخ سوزنی است
- ۸۴ امروز روز باده و خرگاه و آتش است.
- ۸۵ امروز روز طالع خورشید اکبر است
- ۸۶ لیسن جمال و حُسن تو، خود چیز دیگر است
- ۸۷ امروز روی خوبِ تو یارب! چه دلرباست!
- ۸۸ بدمست ای ز نرگس خمام آرزوست
- ۸۹ ول سوکه ایر رفت، حقیقت کمان نرفت
- ۹۰ نایون، که نی اغیر عار نیست
- ۹۱ عاشق! نوادتن، خدا هد عار نیست
- ۹۲ وانی نای ناله‌ی ناهن سوزان آرزوست
- ۹۳ رو، رو! که عشقی زنده‌دان مردم‌اوی نیس
- ۹۴ ما به فلک می‌رویم، عزم تماشا که راست؟
- ۹۵ نوبت لطف و عطاست، بحزن صفا در صفات
- ۹۶ خیزید ای خوش طالغان! وقتی طلوع می‌شد
- ۹۷ واين عالم بی اصل را، چون ذره‌ها بر هم زند
- ۹۸ چون پیش او زاری کنی، تلخ تو را شیرین کند
- ۹۹ سلطان سلطانان ما، از سوی میدان می‌رسد
- ۱۰۰ مستی ز جامت می‌کنند، مستان سلامت می‌کنند
- ۱۰۱ صورت همه پزان شود، گر مرغ معنی پر زند
- ۱۰۲ داغ تو دارد این دلم، جای دگر نمی‌شود
- ۱۰۳ و آن یوسف چون شکر، ناگه ز سفر آمد
- ۱۰۴ از جا و مکان رستی، آن جات مبارک باد!
- ۱۰۵ برگیر و دُھل می‌زن، که آن ماه پدید آمد

- ۱۰۴..... با آن همه شیرینی، مگر تُرش کند شاید
در این عشق چو مردید، همه روح پذیریدا!
- ۱۰۵..... آواره‌ی عشقی ما، آواره نخواهد شد
معشوق همین جاست، بیایید! بیایید!
- ۱۰۶..... از کُشتن نیک و بد نترسد
- ۱۰۷..... دک اندک می‌پرستان می‌رسند
دان، که که نده؟ که او ز عشق زاید
- ۱۰۸..... علم از شک؛ مدد چه کند؟
- ۱۰۹..... غم، قصدِ جان ما کرد، گفته: خود این نباشد
وژ روی همچو ماست، مه در باز ماند؟
- ۱۱۰..... وقتی چنین به جانی، جانی خرید باید
- ۱۱۱..... بی‌ابر و بی‌غبار در آن مه نظر گنتند
ما را چه جرم، اگر کَرمش با شما نکرد
- ۱۱۲..... پیراهنی ندوخت که آن را قبا نکرد
یکیک بتَرَد شما را، آن که مرا بِرَد
- ۱۱۳..... دل می‌جهَد، نشانه که دلدار می‌رسد
درده شراب و واخرم از بیم و از امیدا!
- ۱۱۴..... سوسن چو ذوالفقاَر علی آبدار شد
صد بحر سلطنت ز تطاول سراب شد
- ۱۱۵..... یارب! به طوطیان چه شکرها همی دهند
- ۱۱۶..... قومی چودل زیر و زیر، قومی چو جان بیا و سر
- ۱۱۷..... مور فرو شد به گور، چتر سلیمان رسید
وَزَچَه نه به میدانیم، در کز و فریم آخر
- ۱۱۸..... ای عشق! تو را در جان، هر دم عملی دیگر

- ای آن که آن تو داری، آنی و چیز دیگر
۱۱۹
وای کیمیای کان‌ها! کانی و چیز دیگر
۱۱۹
که از چنبر برون جستم من امروز
۱۲۰
مستیم و عاشقیم و خُماریم و بیقرار
۱۲۰
مرع دلم ز سینه پریدن گرفت باز
۱۲۱
زاین ساغر خندان رو، جامی بچشانیدش!
۱۲۲
صد ... هر اعْتَ، بر جانش و بر دینش
۱۲۲
ای خسره، ای شیرین! ای نقش و خیالت خوش!
۱۲۳
ای نازت و ای حشمک، پا بسته به خلخالک
۱۲۴
با رُهْره در آغْشان، در حادی مستاش
۱۲۴
بر هم زنیم کارِ تو را مجمو رحیش
۱۲۴
شنگینک و منگینک، سسته، زینک
۱۲۵
در گفتن و خاموشی ای یار سلامه عالک
۱۲۶
گرد غریبان چمن، خیزید تا جولان کنیم
۱۲۷
نیکوست حال ما، که نکو باد حال گل!
۱۲۷
زان می که در پیمانه‌ها، اندر نگنجد خورده‌ام
۱۲۸
این بار من یکبارگی، از عافیت بُریده‌ام
۱۲۹
تا بخت و تخت و رخت خود، بر عرش و کرسی بر بزم
۱۳۰
وای مُطربان! ای مُطربان! دُف شما پر زَر کنم
۱۳۱
واين چرخ مردم خوار راه چنگال و دندان بشکنم
۱۳۲
 حاجت ندارد یار من، تا که مُتش یاری کنم
۱۳۳
تو کعبه‌ای، هر جا روم، قصد مقامت می‌کنم
۱۳۴
خورشید او را ذَهَام، این رقص از او اموختم
۱۳۵
چندان که سیلی می‌ذنی، آن می‌تیفتند از سرم.
۱۳۶
در چشم مسی من نگر، که کوی خفار آدم.

- ۱۴۱..... در خانه گر می باشدم، پیشش نَهَم با وی خورم
 ۱۴۲..... هر جا نشینم خُزمم، هر جا روم در گلشنم
 ۱۴۳..... از من نخواهد کس گوا، که شاهدم نی ضامن
 ۱۴۴..... تا بخت بَر رو خفته را، چون بخت سروستان کنیم
 ۱۴۵..... دولتِ عشق آمد و من، دولت پاینده شدم
 ۱۴۶..... گوشت، پنه عربده را، دست مَنِه بَر دهنم!
 ۱۴۷..... غرقه شده است از تو، در خون جگر خوابم
 ۱۴۸..... خدم ه راست خدمه مهمان خراباتم
 ۱۴۹..... هم بی ایل و بی رم، هم عاشق و سرمستم
 ۱۵۰..... آیینه نخواهد دم، ای واای ز گفتارم!
 ۱۵۱..... دریاب مرا ساقی، الله که چنان شنم!
 ۱۵۲..... گفتا که به غیر آن، صد پیز عجج با دارم
 ۱۵۳..... زیرا که تو بی کارم، زیرا که تو بی ماده
 ۱۵۴..... بُرده ز فلک خرقه، اورده که من عوره
 ۱۵۵..... تا زآن لب خندانت، یک خنده بیاموزم
 ۱۵۶..... از تو شیکرآفşانم، اینجا هم و آنجا هم
 ۱۵۷..... هم عشق پری دارم، هم مرد پری خوانم
 ۱۵۸..... بجز عشق، بجز عشق، دگر کار نداریم
 ۱۵۹..... جان داده و دلبسته‌ی سودای دمشقیم
 ۱۶۰..... که تا ناگه ز یکدیگر نمانیم
 ۱۶۱..... پیری و فنا کجا پذیریم؟
 ۱۶۲..... نه شب نه شب پرستم، که حدیث خواب گویم
 ۱۶۳..... از هر گلی بریدم وز خار توبه کردم
 ۱۶۴..... گفتا: چه گونه بندی، چیزی که من شکستم؟
 ۱۶۵..... در بی خودی مطلق، با خود چه نیک شادم

- چون بوی تو بیامد، دیدم که زنده بودم
در سینه از پی او، صد مرغزار دارم
- پشت و پناه فقرم، پشت طمع نخارم
نامم بهای نهادند، گرچه که بی بهایم
- تاملش‌های خود را، یک‌یک فروتراشیم
چون باد و آب و آتش، در عشق تو دویدیم
- از رشك و غیرت است که در چادری شدیم
می‌زن دُھانِ شکر دل‌الم و لم و لم
- بزمِ شیوهٔ سهیم، نه ما باده می‌خریم
باغم چه سو بیری؟ چو تو با غلشنم
- با چشم تو ز باده و رفایم
بیچاره نیستیم، که درمان و چاره‌ایم
- دیدیم این جهان را تا آن جهان رویم
ما خانه زیر گنبد اطلس نمی‌کنیم
- در این سراب فنا چشم‌های حیات منم!
پُشک را غنبر ثمین گفتم
- زن زنانش آریم، کش کشانش آریم
سرو خرامان منی، ای رونق بستان من!
- لا تیأسوا مِنْ غَايْكُمْ، لا تُذِيَّسوا أَثْوَابَكُمْ
نک کش کشانت می‌برند، إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُون
- در گوش جانم می‌رسد، طبل رحیل از آسمان
صد حور خوش داری ولی، بنگر یکی داری چو من؟
- بر یاد من پیمود می، آن باوفا خمار من
خضر است و الیاس این مگر؟ یا آب حیوانی است این؟
- بر شاخ و برگ از درد دل، بنگر نشان! بنگر نشان!

- مردانه باش و غم مخور! ای غمگسار مرد و زن!
- ای دلبر و دلدار من! ای محزم و غمخوار من!
- سرو خرامان منی، ای رونق بستان من!
- ای عقلی عقلِ عقلِ من! ای جانِ جانِ جانِ من!
- این دزدِ ما خود دزدِ را، چون می‌پنددد از میان؟
- ای، ماه بر هم می‌زنی عهدِ ثریا، نی مکن!
- چون حَمْشَانِ بی‌گنه، روی بر آسمان مکن!
- پُکِر خدا، خَرَمِ پُردِ صُدَاع از سِرِ من
- استیزدِ فری کن، در شور و شر افتادن
- زان گنج‌گه دل‌ها ران س‌حده‌گه مستان
- نانی ده و صد سه‌هاده درویشان
- این نکته‌ی شیرین را در جانِ بستان ای جان!
- یک ٹنگِ شکر خواهم، زان شکر قه، ای جان!
- وآتش ز دلمِ بستان، در چرخِ منقش!
- وژکِرِ کسان رنجی، واندر تو دو صد چندان
- هر سر که دویی دارد، در گردنِ ترساکن!
- آن می‌کشدم زان سو، واین می‌کشدم زاین سون
- با زنگیکان امشب، در عشرت جان بنشین!
- بر سینه‌ی ما بنشین، ای جانِ مئت مسکن!
- ز آینه‌ی ندیده است او، الا سیه‌ی آهن
- دُم هر ماده خری را چو خران بوی مکن
- نی، نی کم از این باید، تقصیر و جفاکردن
- سرخوشانِ عشق را نالان مکن!
- وژ شرابِ عشق دل را دام کن
- ترک من خراب شبگرد مبتلاکن

- ۲۰۲ گرفتم گروگان، خیالت به توان
گر سر نتهم، آن گه گله کن!
- ۲۰۳ خرامیدیم بر کوری دشمن
- ۲۰۴ واندر دل آتش درآ، پروانه شو! پروانه شو!
- ۲۰۵ بیر نی و مشک نی، بوی وی است، بوی او
- ۲۰۶ آینه بین! به خود نگر! کیست دگر و رای تو؟
- ۲۰۷ مست و خراب می‌روی، خانه به خانه، کو به کو
- ۲۰۸ آ، خسرو! یرین شیکرپاره‌ی ما کو؟
- ۲۰۹ چنان و بال از زند، در طزب هوای تو
- ۲۱۰ روانست نه باد! خوش راه، شو!
- ۲۱۱ شراب خم بی چان، اه وام اه
- ۲۱۲ از آن شیکر یکی قنطره از این
- ۲۱۳ صابری و صادقی را مرد باید، مرد کو؟
- ۲۱۴ پیش من جز سخن شمع و شیخ هیچ مک
- ۲۱۵ که او صفحه‌ای شیران را بدراند به تنه‌ی
- ۲۱۶ ما مست و خراباتی و بیخود شده تا کی؟
- ۲۱۷ از جادویی چشم یکی شبده‌خوانی
- ۲۱۸ در سلطنت فقر و فنا، کاز تو داری
- ۲۱۹ بُگشای کنار، آمد آن یار کناری
- ۲۲۰ گز بجهی از این حلقه، در آن دام بمانی
- ۲۲۱ از جنبش او، جنبش این پرده نبینی؟
- ۲۲۲ که این جاست تو را خانه، کجا بی تو، کجا بی؟
- ۲۲۳ کناری و کناری و کناری
- ۲۲۴ نه اسرار دل ما را زیانی
- ۲۲۵ بلا جویان دشت کربلا بی

- ۲۲۰ کجا رفت آن وفا و مهربانی؟
 که ابر قطره‌های اشکهایی
 چو گل باید که با ما خوش برآین!
- ۲۲۱ کجا ی تو؟ کجا ی تو؟ کجا ی؟
 که خاکی را نمی‌دانم ز آبی
- ۲۲۲ خلاصه اوست در اشیاء، تو دیدی؟
 به دستِ خویش بی‌وصلش چه داری؟
- ۲۲۳ کمالاتِ ک‌الان را ک‌الی
 رو دلیم نو جو، چه در بند قدیدی؟
- ۲۲۴ وصف فندر است بلند از او بزیری
 از او یابند جان‌های نایی
- ۲۲۵ ولیکن دور شو، چون هر چاری
 نه اسرارِ دل ما را زبانی
- ۲۲۶ نی به خدا که از دَغَل، چشم فراز می‌کنی
 شرح نمی‌کنم که بس، عاقل را اشارتی
- ۲۲۷ رو که به دین عاشقی، سخت عظیم گولکی
 به چُستی و به شب‌خیزی چو ماه و اختران استی
- ۲۲۸ گفتم که دراین سودا، هشیار چه می‌جویی؟
 ما را و جهان را تو در این خانه نیابی
- ۲۲۹ انگشتی لعل و کمر خاصه‌ی کانی
 گردان شده بر جمع قدح‌های عطایی
- ۲۳۰ تو شکلی، پیکری، جان را چه دانی؟